

PERSPEKTYWA GENOLOGICZNA

*Anna Dunin-Dudkowska**

 <https://orcid.org/0000-0003-2102-7117>

GENOLOGIA JAKO STYL MYŚLOWY IMPLIKACJE GLOTTODYDAKTYCZNE (NA PRZYKŁADZIE FELIETONU)

Słowa kluczowe: genologia, gatunek wypowiedzi, wzorzec gatunkowy, glottodydaktyka polonistyczna, felieton

Streszczenie. Nowe spojrzenie na genologię dostrzega w niej styl myślowy, obejmujący wspólnotę badaczy opisujących konwencje kształtujące ludzkie zachowania komunikacyjne, powielane w celu zachowania tradycji i tworzenia wspólnoty kulturowej. To nauka interdyscyplinarna, wielonurtowa, zróżnicowana metodologicznie, rozwijająca się w obrębie własnej przestrzeni badawczej, będąca zbiorem relatywnie spójnych założeń teoretycznych i ich analitycznych aplikacji. Glottodydaktyka polonistyczna nie może pozostać obojętna na jej osiągnięcia. Cudzoziemcy uczący się języka polskiego, wśród nabywanych kompetencji językowych i kulturowych, rozwijają także swoją subkompetencję genologiczną. Znajomość polskich gatunków powinna opierać się na przyswojeniu wzorca gatunkowego wypowiedzi i jego wariantów. Odmiana glottodydaktyczna gatunku różni się nieco od klasycznej wersji gatunkowej. Autorka pokazuje zastosowanie instrumentarium genologicznego do opisu felietonu, gatunku wprowadzanego w glottodydaktyce na najwyższych poziomach nauczania.

1. GENOLOGIA JAKO STYL MYŚLOWY

Zmienia się nasz sposób myślenia o genologii. Niektórzy badacze odchodzą od tradycyjnego podziału na genologię literaturoznawczą i lingwistyczną na rzecz genologii bezprzymiotnikowej, traktowanej jako nauka „o konwencjach kształto-

* anna.dunin-dudkowska@poczta.umcs.lublin.pl, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców, Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 5, 20-031 Lublin.

wania ludzkich zachowań komunikacyjnych, typach i wzorcach tych zachowań, realizowanych w różnych kodach semiotycznych” (Wojtak 2019, s. 14). Maria Wojtak rozwija tę definicję, pisząc w swej najnowszej książce *Wprowadzenie do genologii*, że to nauka „o wytworach kultury, które człowiek do pewnego stopnia powieliła, w trosce o zachowanie tradycji, tożsamości kulturowej i tworzenia wspólnoty przekonań, zachowań oraz wartości” (Wojtak 2019, s. 14). Lubelska badaczka proponuje zastosowanie autorskiej perspektywy badawczej, skupiającej punkty widzenia wielu dyscyplin nauki. Gatunki są postrzegane i opisywane w obrębie trzech subdyscyplin: genologii literaturoznawczej (literackiej), lingwistycznej i medioznawczej (medialnej).

Genologia literacka, mająca najdłuższą tradycję, była i jest zarówno źródłem nowych koncepcji poznawczych, jak i inspiracją dla innych jej subdyscyplin¹. Jej dzieje na tle genologii europejskiej opisał Romuald Cudak w monografii *Rzut oka na polską genologię literacką* (2007). Ekspozowane miejsce zajmuje w niej opis zasług Stefanii Skwarczyńskiej, obejmujący wątki dotyczące statusu ontologicznego gatunku, przedmiotu badań genologii (fakty genologiczne: nazwy genologiczne, pojęcia genologiczne, przedmioty genologiczne – rodzaje, gatunki, odmiany) oraz cechy konstytutywne gatunku (Cudak 2007, s. 23–24). W ostatnich latach trwa okres przebudowy genologii literackiej. Gatunek traktowany jest jako forma otwarta, charakteryzowany przez pojęcia *gry*, *metagatunku*, *antygatunku*, *quasi-gatunku*, zaś sama genologia literaturoznawcza zwraca się w kierunku językoznawstwa lub nadaje literaturze wymiar kulturowy. Ciekawą obserwacją wydaje się konstatacja mówiąca o „ataku” sfery multimedialnej na wszystkie rodzaje literackie. Wynika z tego wniosek o potrzebie przesunięcia akcentu na granice z dyskursem Nieliterackim i sferą multimedialną (Wysłouch 2005, s. 110).

Genologia lingwistyczna sytuowana była w ramach tekstologii, socjolingwistyki, pragmatolingwistyki, teorii dyskursu, kognitywizmu, stylistyki (Witosz 2005, s. 81–91). Pojęcia główne dla tej subdyscypliny obejmują pojęcie gatunku mowy/ wypowiedzi. Jerzy Bartmiński ujmując gatunek jako kategorię potoczną, składnik świadomości użytkowników języka (Bartmiński, Niebrzegowska-Bartmińska 2009, s. 145–146), zaś Stanisław Gajda nadaje gatunkowi status kategorii konwencjonalnej (Gajda 1993, s. 245). Podstawy teoretyczne są niejednorodne, funkcjonuje bogaty zbiór ujęć, rozmaicie dookreślany bywa przedmiot tej subdyscypliny. Wyraźnie widoczny był wpływ różnych nurtów językoznawstwa (strukturalizm, komunikacjonizm, kognitywizm, kulturalizm), inspiracje ze strony genologii literaturoznawczej i absorbowanie genologii medioznawczej, innymi słowy, zmierzanie w kierunku genologii integralnej (Gajda 2009, s. 136; Wojtak 2014, s. 7–22).

Genologia medialna uprawiana jest w ramach nauk o mediach w dwóch dyscyplinach: genologii dziennikarskiej i genologii medialnej. Genologia dzien-

¹ Por. prace B. Witosz 2005; R. Cudaka 2007; W. Godzica 2015; B. Grochali 2016.

nikarska wywodzi się z literaturoznawczej refleksji teoretycznej, wzbogaconej o typologię rodzajową gatunków medialnych, klasyfikację gatunków medialnych, sposób definiowania i opisu gatunku, eksponowanie synkretyzmu gatunków dziennikarskich i rolę odbiorcy w ewolucji reguł gatunkowych (Wolny-Zmorzyński, Kozieł 2013, s. 29). Cechuje ją pluralizm metodologiczny, a o jej tożsamości decyduje przedmiot badań: jakościowa i ilościowa analiza mediów. Genologia medialna (Ptaszek 2017, s. 27–28) koncentruje się na badaniach typów i gatunków w mediach masowych i ich zbiorów (Fras 2013, s. 59). Ważne są dla niej związki z genologią literacką, filmową, PR, reklamową, naukową, polityczną (Fras 2013, s. 62), lecz także lingwistyczną (Wojtak 2019, s. 96). Do wspólnych cech wypowiedzi medialnych zalicza się: ich publiczny charakter, schematyzację, możliwość odtwarzania, powszechną dostępność przetwarzania i fragmentacji, rosnącą multimedialność i intermedialność (Fras 2013, s. 75). Podstawowe założenia dyscypliny tworzone są na bazie badań nad telewizją i komunikacją internetową (nowymi mediami) (Wojtak 2019, s. 95).

Pod wpływem inspiracji wypływających z koncepcji Ludwika Flecka Maria Wojtak formułuje nową filozofię postrzegania genologii. Dla epistemologii Flecka ważny jest historyzm, kolektywizm i paradygmatyczność. Kolektyw myślowy oznacza wspólnotę ludzi „związanych wymianą myśli lub wzajemnym oddziaływaniem intelektualnym”, będącym nośnikiem „rozwoju jakiejś dziedziny myśli, określonego stanu wiedzy i kultury, więc określonego stylu myślenia” (Fleck 1986, s. 68, cyt. za Wojtak 2019, s. 15). Taki styl myślenia cechują „wspólne cechy problemów, którymi kolektyw jest zainteresowany; sądów, które uważa za oczywiste; metod, których używa jako środków poznawczych” (Fleck 1986, s. 130–131, cyt. za Wojtak 2019, s. 15). Postrzeganie genologii jako stylu myślenia obejmuje zatem całość wspólnoty polskich genologów, którzy przy użyciu różnych metodologii zmiierzają do opisu gatunków ze wszystkich sfer uniwersum mowy, tworząc w ten sposób środowisko dynamiczne, wewnętrznie zróżnicowane, lecz funkcjonujące w jednej przestrzeni poznawczej. Genologia widziana jest jako osobna, interdyscyplinarna dziedzina nauki, rozwijająca się w szerokim kontekście zjawisk pokrewnych: dyskursu, tekstu/ wypowiedzi i stylu. Spojrzenie takie sytuuje genologię w sferze filozofii języka, komunikacji i kultury.

Genologia jako tak określona przestrzeń badawcza jest samodzielną dyscypliną nauki, zakotwiczoną w naukach humanistycznych i społecznych. Jest rozwarstwiona wewnętrznie, obejmując nurty nawiązujące do różnych tradycji i wykazujące niejednorodną tożsamość badawczą, mające zróżnicowany przedmiot i cele badań. Charakteryzuje ją pluralizm metodologiczny oraz bogactwo koncepcji autorskich. Poszczególne obszary tak szeroko rozumianej przestrzeni poznawczej obejmują: genologię teoretyczną, opisową, historyczną, praktyczną i kontrastyczną. Każda z tych subdyscyplin ma swoje cele, instrumentarium i dotychczasowe dokonania.

Genologia teoretyczna ma na celu opracowanie rudymentów teorii, jej narzędzi badawczych i metodologii opisu przedmiotu badań. Precyzuje cele badawcze i pokazuje nawiązania do różnych tradycji badań genologicznych. Głównym pojęciem jest w niej pojęcie *gatunku*. Zgodnie z koncepcją Marii Wojtak jest to kategoria obejmująca cztery aspekty: strukturalny, pragmatyczny, poznawczy i stylistyczny. Jej polimorfizm skutkuje istnieniem różnych wariantów wzorca, wśród których pozycję centralną zajmuje wariant kanoniczny, obejmujący główne wykładniki utrwalające tożsamość gatunku. Nieco dalej od centrum sytuują się warianty alternacyjne, będące jakościowymi i ilościowymi modyfikacjami wzorca kanonicznego, na peryferiach zaś pojawiać się mogą warianty adaptacyjne, nawiązujące do obcych wzorców gatunkowych. Kategoria gatunku odzwierciedlona jest na różnych poziomach konkretyzacji: jako kategoria abstrakcyjna o zróżnicowanym potencjale parametryzacyjnym, dynamiczna i pojemna, czyli „gatunek jako taki” lub kategoria o określonym stopniu konkretyzacji schematu, będąca modelem organizacji tekstów/wypowiedzi, czyli „gatunek X”.

Genologia opisowa konkretyzuje pojęcie *gatunku* i wprowadza je w nowy kontekst pojęciowy. Wykorzystuje w tym celu instrumentarium badawcze do opisu gatunków, obejmujące następujący ciąg pojęć: *gatunek wypowiedzi, wzorzec gatunkowy, aspekty i warianty wzorca, paradoksy gatunku, pole gatunkowe i pole gatunkowych odniesień, gatunki (prasowe, religijne, urzędowe...), dyskurs (medialny, prasowy, absorpcyjny charakter dyskursu prasowego, dyskurs religijny...), redukcjonizm genologiczny, gatunki w formie kolekcji, kolekcje gatunków i ich tekstowe realizacje (mozaiki, kolaże tekstów, sylwy i serie), przebitki gatunkowe* (Wojtak 2019, s. 114). Wzorzec gatunkowy lubelska badaczka definiuje jako „zbiór reguł dookreślających najważniejszy poziomy organizacji gatunkowego schematu, relacje między poziomami i sposoby funkcjonowania owych poziomów” (Wojtak 2019, s. 273). Wyżej omówione typy wariantów wzorca tworzą pole gatunkowe i pole gatunkowych odniesień, odzwierciedlające rozmaite relacje między gatunkami. W obrębie poszczególnych aspektów wzorca funkcjonują skale paradoksów, opisujące stopień elastyczności wzorca, np. oficjalność – nieoficjalność, tekst mówiony – tekst pisany, monolog – dialog itd. *Gatunek w formie kolekcji* składa się z różnych gatunków trwale współwystępujących i mających wspólne kompozycyjne (strukturalne) zwieńczenie, np. kalendarz, modlitewnik, telewizyjna transmisja sportowa. *Kolekcja gatunków* to z kolei współwystępowanie gatunków związane z określoną funkcją ogólną czy uposażeniem dyskursywnym, obejmujące komunikaty komplementarne, zbudowane bez zwieńczenia strukturalnego, np. list motywacyjny i CV, wywiad i biogram (Wojtak 2019, s. 276).

Status genologii historycznej wyznaczają wycinkowe opracowania, pogłębiane w profilu wybranym przez określonych badaczy, wnoszące istotny wkład w rozwój genologii teoretycznej i opisowej. Dzięki takim badaniom możliwe jest

poszerzanie naszej wiedzy o zachowaniach komunikacyjnych minionych pokoleń. Przykładem badań historycznych jest opis testamentu autorstwa Bożeny Żmigrodzkiej *Testament jako gatunek tekstu* (1997) czy studium Anny Wojciechowskiej *Protokół jako świadectwo komunikacji wspólnotowej w drugiej połowie XIX wieku. Studium genologiczne* (2012).

Kolejną subdyscypliną genologiczną jest genologia praktyczna, która jest przestrzenią zastosowania genologii teoretycznych w praktyce komunikacyjnej. Do jej zadań należy tworzenie i propagowanie norm zachowań komunikacyjnych typowych dla danej kultury i wspólnot komunikacyjnych funkcjonujących w jej ramach. Wynika z tego konieczność badania świadomości genologicznej i związanej z nią sprawności komunikacyjnej.

Genologia kontrastywna, raczkująca w polskich badaniach genologicznych, ujawnia różnice koncepcji opisu genologicznego, wynikające z odmiennych tradycji badawczych kontekstów kulturowych. Kontrastywność genologiczna może być inspiracją do tworzenia nowych kolektywów badawczych, nawiązujących do różnych tradycji badawczych, obejmujących polonistów i neofilologów. Należy tu zwrócić uwagę na badania germanistów i anglistów. Jako przykład badań kontrastywnych służy też monografia Anny Dunin-Dudkowskiej, *Testament jako zwierciadło kultur. Polsko-amerykańskie studium komparatystyczne* (2014).

2. GATUNKI W GLOTTODYDAKTYCE POLONISTYCZNEJ

Jakie wnioski wynikają z tych rozważań dla glottodydaktyki polonistycznej? Ucząc języka polskiego jako obcego, korzystamy z osiągnięć różnych dyscyplin nauki, powinniśmy również korzystać ze zdobyczy genologii. W dotychczasowej pracach rzadko pojawia się terminologia genologiczna, mówimy o (ustnych lub pisemnych) formach wypowiedzi, a nie o gatunkach czy wzorcach gatunkowych². Uczymy tych form indukcyjnie, zachęcając uczących się do imitacji wzorcowych wypowiedzi lub podając im informacje o aspekcie strukturalnym i językowym, wspominając czasami o charakterze pragmatycznym. Aspirując do tworzenia pełnoprawnej interdyscyplinarnej dyscypliny naukowej, glottodydaktycy powinni wykorzystywać osiągnięcia innych nauk, ich terminologię, metodologię, instrumentarium badawcze i publikacje. Postuluję opis gatunków dla celów glottodydaktycznych w oparciu o koncepcję wzorca gatunkowego zaproponowanego przez Marię Wojtak, obejmującego cztery aspekty: strukturalny, pragmatyczny,

² Wyjątkiem jest praca A. Ruszera *Oswoić tekst* (2011), w której autor mówi o gatunkach w nurcie nowej retoryki. W praktyce oznacza to sukcesywne przedstawianie zasady formułowania wypowiedzi argumentacyjnej (przesłanek i konkluzji), dzięki którym tekst nabiera mocy perswazyjnej. Nauczanie gatunków ma wymiar kulturowy.

poznawczy i stylistyczny, z uwzględnieniem różnych typów wariantów wzorca. Byłoby to eksplorowanie obszarów genologii opisowej, praktycznej, historycznej i ewentualnie kontrastywnej.

Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie, opracowany przez Radę Europy tak określa wymagania dotyczące ogólnych kompetencji w zakresie pisania przez osoby z kompetencjami na poziomie C2: „Uczący się umie pisać w sposób klarowny i sprawny złożone teksty, stosując odpowiedni styl i logiczną kompozycję, ułatwiające czytelnikowi odnajdywanie istotnych treści”, zaś w zakresie pisania kreatywnego: „Uczący się potrafi pisać klarowne, płynne, frapujące opowiadania lub opisywać przeżycia i doświadczenia w stylu odpowiednim dla przyjętego gatunku” (ESOKJ 2003, s. 65). Glottodydaktycy uznają, że do tekstów złożonych, pisanych zgodnie z konwencjami gatunkowymi należą m.in. recenzja, reportaż, felieton. *Standardy wymagań egzaminacyjnych. Państwowe egzaminy certyfikacyjne z języka polskiego jako obcego, opracowane przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego* przewidują testowanie biernej znajomości wielu gatunków złożonych, przy zmniejszonych wymaganiach dla sprawności produktywnych. Czytamy: „zdający egzamin na poziomie zaawansowanym powinni rozumieć treść i intencje (także wyrażane w sposób pośredni, aluzyjny, ironiczny i żartobliwy, wszystkich tekstów pisanych (drukowanych i pisanych ręcznie) – listów prywatnych i pism urzędowych, tekstów prasowych, użytkowych i literackich – także tych, które zawierają wyrażenia nacechowane, idiomatyczne, potoczne i regionalne” (*Standardy...* 2003, s. 49), w tym felieton. Gatunek ten nie jest jednak wymieniany jako wymagany w ramach sprawności produktywnych (pisania). *Programy nauczania JPJO. Poziomy A1–C2* pod red. I. Janowskiej i in. (2016) przedstawiają katalog form/rodzajów wypowiedzi, czyli *de facto* gatunków, które uczący się powinni przyswoić na poszczególnych poziomach znajomości języka polskiego. Obejmuje on ponad 64 gatunki wypowiedzi, w tym zarówno gatunki proste (raczej akty illokucyjne – Wysłouch 2005, s. 102), jak i złożone. Wśród tych na poziomie biegłości C2 znajduje się m.in. felieton. Oznacza to, że felieton jako gatunek pojawia się w procesie dydaktycznym, zarówno w nauczaniu czytania, jak i pisania, mimo że nie wykorzystujemy go w testowaniu certyfikacyjnym. Spróbujmy zatem opisać wzorzec tego gatunku w odmianie glottodydaktycznej zgodnie z wybraną metodologią.

3. FELIETON JAKO GATUNEK WYPOWIEDZI

Słownik wyrazów obcych pod red. Elżbiety Sobol (1995) definiuje felieton jako ‘utwór publicystyczny, zwykle o tematyce społecznej, obyczajowej lub kulturalnej, posługujący się literackimi środkami ekspresji.’ Jest to zatem gatunek

prasowy, wchodzący w zakres przedmiotu zainteresowań genologii medialnej, a dokładniej dziennikarskiej. Definicja słownikowa koncentruje się na aspekcie poznawczym, ogólnikowo zaznaczając, że wymaga on literackich środków językowych. Widoczne są wpływy refleksji pochodzących z genologii literackiej i powiązania z genologią medialną, przy jednoczesnej możliwości opisu z wykorzystaniem metodologii językoznawczej.

Maria Wojtak uznaje felieton za gatunek prasowy o rozległej i wielowymiarowej skali paradoksów (Wojtak 2004, s. 202). Dlatego też trudne jest ustalenie jego wyznaczników gatunkowych. Liczne badania (np. Jedliński 1984; Sławkowa 2000; Balcerzan 2000; Balowski 2000; Zaśko-Zielińska 1999; Ropa 1976; Maziarski 1976; Jarzębski 1978; Klein 1983; Fras 1999; Bernacki, Pawlus 1999; Chudziński 2000; Furman, Kaliszewski, Wolny-Zmorzyński 2000; Niczyperowicz 1996, 2001) umożliwiają jednak sformułowanie szeregu norm, pozwalających na wyróżnienie jego podstawowych wyznaczników gatunkowych. Lubelska badaczka zalicza do nich zarówno te zewnętrzne: „stałe miejsce w piśmie, tytuł zbioru tekstów, cykliczność, różnorodne formy graficznego wyróżnienia tekstu lub jego fragmentów, sygnowanie wypowiedzi podpisem (często pseudonimem), niewielkie rozmiary wypowiedzi” (Wojtak 2004, s. 204), jak i wewnętrzne: pograniczność, heterogeniczność wyznaczników, hybrydalność /synkretyczność. Do istotnych cech gatunkowych Wojtak zalicza: aktualność problematyki, dowolność tematyczną, możliwość wystąpienia układów fabularnych, asocjacyjno-dygresyjnych czy logiczno-dyskursywnych, występowanie dialogu, swoboda wypowiedzi, stosowanie puenty, sugestywny tytuł, stronniczość w sposobie ujmowania świata, postawy polemiczne, prowokatorskie, moralizatorskie, swoboda stylistyczna (bogactwo środków i indywidualny sposób ich użycia), skłonność do stosowania elementów satyry, ironii, paszkwilu, groteski, wprowadzania kalamburów. Wyznaczniki te opisują kanoniczny wariant felietonu. W praktyce jednak dominują warianty alternacyjne gatunku, w których przekształceniu może ulegać każdy ze składników strukturalnych. W aspekcie pragmatycznym widoczna jest wielość intencji, przy dominacji intencji perswazyjnej, realizowanej za pośrednictwem strategii przekonywania i argumentowania, ale też satyry, parodii, paszkwilu czy zabiegów humorystycznych. Alternacyjne przekształcenia aspektu stylistycznego cechuje zaś: osłabiona szablonowość, perswazyjność, sugestywność, ekspresywność, obrazowość i dialogowość i wielostylowość. Warianty adaptacyjne powstają na granicy gatunku i takich gatunków piśmiennictwa użytkowego jak list, dziennik, pamiętnik, przemówienie, szkic, baśń i wiersz. Badaczka wymienia trzy typy zapożyczeń ogólnych: adaptacje gatunków dziennikarskich, innych gatunków użytkowych oraz literackich (Wojtak 2004, s. 202–211).

4. ILUSTRACJA WZORCA GATUNKOWEGO NA PRZYKŁADZIE KONKRETNEGO FELIETONU

Wzorzec gatunkowy zostanie omówiony na przykładzie felietonu Agnieszki Graff, zamieszczonego w „Wysokich obcasach Extra” (Graff 2015). Struktura wypowiedzi zamknięta jest w ramie tekstowej, której elementem inicjalnym jest intrygujący tytuł: (jego prekursorem w XVIII w. było motto z klasyków rzymskich) *Uniwersytet to nie firma, a księgowość to nie królowa nauk* (Graff 2015). Poniżej znajduje się wyróżniony graficznie pierwszy akapit, który sygnalizuje wydarzenie, inspirujące autorkę do bardziej ogólnych rozważań na temat misji akademii: „W kraju, którego konstytucja obiecuje bezpłatną edukację, największy publiczny uniwersytet wprowadza tylnymi drzwiami nowe formy odpłatności za studia. To oczywisty skandal, nawet jeśli każdy kolejny krok jest zgodny z literą prawa. Studenci protestują.”

Elementem finalnym jest zaś pointa, która może być aluzją czy nawiązaniem do tytułu. Zakończenie, „jak ostatni akord”, współtworzy ramę tekstową, wzmacniając tezę wypowiedzi: „Wygląda jednak na to, że dusza uniwersytetu nie jest wieczna. Powoli zabija ją kult efektywności, przekonanie, że wszystko da się zmierzyć, a studia to przygotowanie ‘zasobów ludzkich’ na rynek pracy. Czy studenci zdołają ją uratować? Trzymam kciuki. Oby nie było za późno.” Z rozważań wychodzących od informacji o jednej z nowych metod finansowania uczelni nadawca wyciąga wnioski dotyczące zmian w filozofii akademickości, z nadzieją na ratunek jej istoty. Jednocześnie widoczne jest wsparcie dla tych, którzy mogą tego dokonać. Autorka wyraża swoją postawę i spodziewa się wsparcia ze strony odbiorcy.

Kompozycja felietonu jest dowolna i swobodna. W analizowanym felietonie Agnieszki Graff punktem wyjścia do snucia refleksji na temat sytuacji na polskich uczelniach jest diagnoza kondycji polskich uniwersytetów, które „toczą dwie groźne choroby: grantozą i punktozą”. Autorka dorzuca do tego „marazm, konformizm i syndrom chronicznego zmęczenia”. Kadra uniwersytecka nie potrafi (nie chce) „przeciwstawić się komercjalizacji nauki”. Dziennikarka, pisarka i jednocześnie pracownik dydaktyczny UW, odwołuje się do wydarzeń z przeszłości: pisze o braku reakcji akademików na decyzję o zamknięciu studiów filozoficznych w Białymstoku. Kolejnym oburzającym ją wydarzeniem jest wprowadzenie opłat za opóźnienie w oddaniu pracy magisterskiej. Autorka przedstawia hasła protestujących studentów i opinię socjologa, który krytykuje zmianę filozofii uczelni zgodnie z prawami wolnego rynku. W kolejnym akapicie konstatuje, że misja uniwersytetu uległa zmianie, z miejsca wymiany myśli, skupienia, czasu na rozmowę zamienił się on w system USOS, ECTS i cennik opłat. W podsumowaniu nawiązuje do tradycji buntu uniwersyteckiego, pokładając nadzieję na zmiany nie

w naukowcach, ale w studentach. Tak więc konkretne wydarzenie – wprowadzenie opłat za późniejsze niż w planie uczelni zdobycie magisterium – staje się pretekstem do rozważań na temat misji uniwersytetów, ich filozofii i tradycji.

Aspekt pragmatyczny felietonu wynika z jego statusu pograniczności między publicystyką i literaturą. Skutkiem tego stanu jest dziennikarska swoboda wypowiedzi z jednoczesną dbałością o artystyczne środki wyrazu. Zdzisława Mokranowska uważa, że konwencje literackie służyły głównie celom publicystycznym: uatrakcyjnieniu wyводу lub ułatwieniu percepcji, a nie celom estetycznym. W XX w. stały się dodatkowo walorem erudycyjnym felietonu (Mokranowska 1993, s. 91). Nadawcą wypowiedzi jest profesjonalny dziennikarz lub pisarz artysta, który wyraża swój osobisty, subiektywny komentarz do opisywanych zjawisk. Pierwszorzędną wagę w felietonie ma umiejętność zaciekawienia czytelnika i nawiązania z nim kontaktu. Autor przedstawia swoje stanowisko w sposób żartobliwy, chcąc zachęcić czytelnika do krytycznego spojrzenia na dane zagadnienie czy zdarzenie. Wypowiedź może śmieszyć i bawić odbiorcę, ale też może mieć na celu popularyzowanie idei politycznych i społecznych, zawierać krytykę literacką czy teatralną, może upowszechniać wiedzę, może być popisem erudycji i talentu autora, tekst może cechować ostry ton polemiczny, z elementami drwiny i pamfletu, może on stać się narzędziem walki politycznej (Adolf Nowaczyński), przybierać charakter popularnonaukowy (Bruno Winawer) czy sportowy (Rafał Malczewski). Może być po prostu humoreską obyczajową (Stefan Wiechecki „Wiech”).

Felietony Agnieszki Graff, regularnie pojawiające się w „Wysokich obcasach Extra”, wpisują się w obszar pragmatyki gatunku. Autorka porusza w nich wiele kontrowersyjnych problemów polskiego społeczeństwa: nierówność w traktowaniu kobiet i mężczyzn w życiu w pracy, patriarchy, wiara i Kościół, stosunek do LGBT. Wypowiedzi te cechują intencje perswazyjne – chęć wywołania refleksji, postawienia pytania i skłonienia do dyskusji na wybrane tematy. Autorka zawiera w nich elementy krytyki, ironii, ma na celu popularyzację określonego sposobu myślenia i wywołanie określonych postaw w ważnych kwestiach społecznych.

Tematyka felietonu jest trudna do sprecyzowania, gdyż cechuje ją duża dowolność. Powinna być współczesna, dotyczyć aktualnych spraw społecznych, kulturalnych, obyczajowych czy politycznych. Tematu należy szukać w najbliższym otoczeniu; ma to być coś interesującego, śmiesznego lub denerwującego. Wątek powinien być rozwijany od szczegółu do ogółu. Ważne wydaje się włączenie wydarzeń jednostkowych w porządek znaczeń ogólnych. Tematyka wypowiedzi dotyczy spraw, które autorowi wydają się ważne, znamienne, warte zaważenia i przemyślenia. Temat wypowiedzi stał się czynnikiem determinującym jego odmiany gatunkowe. Są więc felietony polityczne, społeczne, obyczajowe, sportowe, teatralne, literackie. Istotą jest uchwycenie w drobnych codziennych wydarzeniach czegoś, co odnosi się do zjawisk o charakterze ogólnym, uniwer-

salnym, związanych z wydarzeniami dotyczącymi ogółu społeczeństwa. Wartości zaprezentowane w wypowiedzi odzwierciedlają zatem uniwersalne standardy moralne, estetyczne, itd. Punkt widzenia jest subiektywny i wyraża indywidualną, dowolną interpretację omawianego zjawiska przez autora. Nie ma on ambicji wygłaszania poglądów ogółu; może natomiast wywołać wśród czytelników dyskusję na poruszany temat.

Wracając do głównego przedmiotu analizy, autorka porusza ważne sprawy społeczne, dotyczące całego społeczeństwa, gdyż kształcenie uniwersyteckie determinuje jego świadomość i poziom rozwoju. Odwołuje się do uniwersalnych systemów wartości i standardów etycznych – wszyscy mają zagwarantowany równy, bezpłatny dostęp do edukacji, nauka powinna rozwijać się swoim naturalnym rytmem, a nie na czas, w ciągłej rywalizacji i pośpiechu, dla doraźnych korzyści w postaci punktów i pieniędzy. Nauka nie jest towarem i nie powinno się nią handlować. System ten wymusza konformistyczne kierunki badań, które są dobrze finansowane, likwidowane są kierunki humanistyczne, które nie produkują wartości merkantylnych. Autorka wyraża własną opinię, mając nadzieję, że wywoła na analizowany temat szerszą dyskusję. Píše o sobie („Trzymam kciuki”), i odbiorca musi sam zdecydować, czy do niej dołączy.

Aspekt stylistyczny felietonu, podobnie jak tematyczny i kompozycyjny, cechuje duża dowolność. Autor może stosować zróżnicowane środki stylistyczne, niejednorodność stylistyczną, włączając do wypowiedzi cytaty, nawiązania do innych tekstów, scenki. Wykładnikiem gatunkowym wypowiedzi felietonowych jest też dowcip, żart, anegdota. Felieton pisany jest w sposób barwny, interesujący, dowcipny, błyskotliwy; zawiera niebanalne skojarzenia. Wymaga od autora talentu, konceptu, inteligencji, zdolności literackich. W wyżej przywołanym tekście Agnieszki Graff widoczne są:

- aluzje do hasła przewodniego mobilizacji studentów i wypowiedzi JM Rektora UW prof. Marcina Pałusa („Uniwersytet to nie firma...”),
- gra z czytelnikiem, polegająca na interpretacji tytułu po przeczytaniu całej wypowiedzi,
- elementy stylu potocznego, np. „wprowadza tylnymi drzwiami”, „trzymam kciuki”,
- przywołanie haseł studenckiego buntu: „Nie zrobię badań w weekend”, „Nie chcemy pisać dyplomów na akord”, „Nie jestem klientem, jestem studentem”,
- wprowadzenie cytatu z wypowiedzi socjologa: „wprowadzane zmiany zgodne są z logiką traktowania uniwersytetu jak firmy, gdzie efektywność mierzy się nie jakością pracy naukowej, ale wykonaniem planu przed deadline’em”,
- elementy kontrastowania: „Dobra uczelnia to taka dziwna wspólnota – niby hierarchiczna, bo wiadomo, kto profesor, kto doktor, a kto student, a jednak egalitarna, bo oparta na dialogu”,

– analogie między aktualną sytuacją a podobnym wydarzeniem w przeszłości: „Gdy likwidowano „nierentowną” filozofię w Białymstoku, posypały się słuszne odezwy i listy protestacyjne, ale nikt nie strajkował, nikt nie wyszedł na ulicę”,

– własne refleksje autorki: „Cóż, myśl nie jest przeliczalna na punkty, nie da się jej sparametryzować. Myśl potrzebuje czasu i wzajemnego szacunku” i pokazanie własnej postawy w obliczu analizowanego zjawiska: „Trzymam kciuki”.

Zawarte w felietonie środki wyrazu cechuje duża dowolność i różnorodność. Są one dostosowane do temperamentu autorki, jej oburzenia, rozczarowania, bezsilności, a także do pragmatyki i tematyki wypowiedzi.

Należy zwrócić uwagę na różne odmiany i warianty felietonu. W związku z pogranicznością jego statusu należy przyjąć, że wszystkie realizacje gatunkowe są wariantami alternacyjnymi czy adaptacyjnymi, zawierającymi często elementy innych gatunków. Z powodu dużej dowolności wielu aspektów, poszczególne wypowiedzi są silnie zindywidualizowane i charakterystyczne dla danych autorów.

5. FELIETON JAKO GATUNEK GLOTTODYDAKTYCZNY

Nie znajdziemy ani felietonu, ani informacji na temat jego wzorca w podręcznikach dla cudzoziemców. Pomocą dla nauczyciela mogą być poradniki dotyczące pisania tekstów użytkowych dla uczniów szkół średnich. W książce *Egzamin gimnazjalny. Jak to napisać?* autorstwa Iwony i Lecha Cieślaków (2005) czytamy, że felieton to jeden z podstawowych gatunków publicystycznych, pojawiający się cyklicznie, w rubryce prasowej pod stałym tytułem. Tematyka gatunku jest współczesna, dotyczy aktualnych spraw społecznych, kulturalnych, obyczajowych czy politycznych. Autor wypowiedzi przedstawia swoje stanowisko w sposób żartobliwy, chcąc zachęcić czytelnika do krytycznego spojrzenia na dane zagadnienie czy zdarzenie. Felieton ma swobodną kompozycję, będąc zestawem luźnych uwag i refleksji na opisywany temat. Mimo lekkości tonu jego intencją jest ostrzeżenie, krytyka, ośmieszenie. Do wybitnych felietonistów zalicza się: Bolesława Prusa, Antoniego Słonimskiego, Stefana Kisielewskiego. W radach dla przyszłych autorów felietonu czytamy, że tematu należy szukać w najbliższym otoczeniu; ma to być coś interesującego, śmiesznego lub denerwującego. Wątek powinien być rozwijany od szczegółu do ogółu. Felieton pisany jest w sposób barwny, interesujący, dowcipny, błyskotliwy; zawiera niebanalne skojarzenia. Autora nie obowiązują reguły dotyczące kompozycji; dozwolone jest użycie języka potocznego, gwarowego, środowiskowego. Ważny jest trafny, intrygujący tytuł. Jako przykład służy felieton J. Piekarczyk *Wieczny odpoczynek*, zamieszczony w „Przekroju” 1999, nr 38.

Michał Kuziak i Sławomir Rzepczyński – autorzy poradnika *Jak pisać?* (2008, s. 143–146) informują, że felieton narodził się we Francji na początku XIX w. jako rozrywkowy dodatek do czasopisma „Journal de Debats”, jego nazwa zaś znaczy po polsku „listek, świstek, kartka”. Podkreślają, że jest to wypowiedź prasowa zbliżona do formy literackiej. Podobnie jak w wyżej wymienionym poradniku gimnazjalnym, akcentują aktualność tematyki i włączenie wydarzeń jednostkowych w porządek znaczeń ogólnych, a także tematyczną i formalną dowolność. Styl i sposób ujęcia charakteryzuje żywość i barwność języka, zaskakujące skojarzenia i pomysły. Możliwe jest zastosowanie satyry, ironii. Felietonista próbuje narzucić czytelnikowi swój punkt widzenia, przyjmując status mentora. Fakty w felietonie są punktem wyjścia do ogólnej refleksji nad omawianymi zjawiskami. To zaproszenie do wspólnego myślenia o sprawach bieżących, krytycznego spojrzenia na wydarzenia i dokonania oceny z perspektywy ogólnej. Tematyka wypowiedzi dotyczy spraw, które autorowi wydają się ważne, znamienne, warte zauważenia i przemyślenia. Niemożliwe jest zatem podanie jednoznacznej definicji gatunku i jego reguł kompozycyjnych, o wszystkim decyduje talent i inwencja felietonisty, jego umiejętność analogizowania i kontrastowania zjawisk, snucia refleksji i budowania dramaturgii wypowiedzi. Język felietonu nosi znamiona stylu artystycznego i publicystycznego; obok elementów potocznych, czy wręcz kolokwialnych, może pojawić się wywód naukowy. Swoboda skojarzeń jest nieograniczona. Gatunek ten pojawił się jako cykliczna wypowiedź prasowa, ale z czasem został przyjęty także przez inne media: radio i telewizję. Uwagę powinna zwracać erudycja autora, jego umiejętność łączenia rozważań filozoficznych z fragmentami poetyckimi. Felietonista może odwoływać się zarówno do logiki i racjonalnego myślenia, jak i emocji czy wzruszeń. Proponowane tematy dotyczą pomocy materialnej dla schroniska dla zwierząt i refleksje na temat ulicznego graffiti. Przykładem wzorcowej wypowiedzi jest natomiast felieton Antoniego Słonimskiego *Jedność*, z analizą poszczególnych elementów.

Uporządkujmy zatem elementy wzorca gatunkowego felietonu dla celów glottodydaktycznych. Nie będzie tu większości zewnętrznych wyznaczników gatunkowych – felieton cudzoziemca na kursie JPJO czy egzaminie prawdopodobnie nie będzie publikowany, nie ma zatem stałego miejsca w piśmie, nie wchodzi w skład zbioru tekstów pod wspólnym tytułem, nie jest wypowiedzią cykliczną, nie zawiera różnorodnych form graficznego wyróżnienia tekstu lub jego fragmentów, wypowiedź nie jest sygnowana pseudonimem. Podpis służy jedynie identyfikacji pracy egzaminacyjnej, a nie zawiera go felieton pisany w zeszycie. Jedynym obecnym w glottodydaktyce wykładnikiem w tej grupie jest niewielki rozmiar wypowiedzi. Felieton zwykle ukazuje się cyklicznie w rubryce o stałym tytule. W odmianie glottodydaktycznej będzie wypowiedzią jednorazową, która stanowi płaszczyznę wykazania się określonym poziomem kompetencji językowej i/lub podstawę do oceny biegłości piszącego.

Z wzorców publicystycznych felieton glottodydaktyczny czerpie więcej wyznaczników wewnętrznych. W aspekcie strukturalnym istnieje duża swoboda i brak ustalonego szablonu strukturalnego. Ważny jest intrygujący tytuł, który sygnalizuje hipertemat lub tematy cząstkowe wypowiedzi. Należy podkreślić, że często tytuł felietonu staje się zrozumiały dopiero po przeczytaniu całości tekstu i powinniśmy wymagać od uczących się jego interpretacji w kontekście pełnej wypowiedzi. Należy także akcentować dbałość nadawcy o pierwszy i ostatni akapit. Akapit końcowy jest ważny, gdyż z reguły ma kształt puenty, refleksyjnego pytania, oceny, apelu, anegdota czy innej formy adresowanej do odbiorcy. Układ tekstu w felietonie glottodydaktycznym jest linearny, nie pojawiają się w nim okienka z cytatami z korpusu w obudowie wypowiedzi, które w tekstach prasowych są często wyróżnione graficznie, podobnie jak pierwszy akapit. Tak samo jak w autentycznych tekstach publicystycznych, felieton dydaktyczny powinna cechować osłabiona szablonowość, która wynika z różnorodności wariantów strukturalnych.

W aspekcie pragmatycznym najważniejsze jest pokazanie kompetencji genologicznych i językowych. Celem uczącego się jest ujawnienie, że jego znajomość języka polskiego jest na poziomie wykształconego użytkownika języka polskiego. Oznacza to zarówno znajomość systemu językowego, jak i zakorzenionych w kulturze konwencji gatunkowych. Ponadto ważne są cechy indywidualne autora: inteligencja, erudycja, poczucie humoru. Jest to więc gatunek trudny do nauczenia i nie każdy zaawansowany użytkownik rodzimy jest w stanie zadanie takie wykonać. Felieton glottodydaktyczny powinien realizować swój cel główny, zaś intencje poboczne są tu mniej istotne, gdyż nie znajdują oddźwięku społeczno-gam, zamierzonego przez profesjonalnych publicystów. Spełnieniem celu będzie zdanie egzaminu, odrobienie pracy domowej, pokazanie swoich zdolności przed grupą kolegów. Większe wymagania możemy stawiać cudzoziemcom na studiach dziennikarskich czy medioznawczych lub kandydatom na takie kierunki. Felieton dydaktyczny jest zatem odmianą praktyczną, ćwiczeniową lub kontrolną w aspekcie językowym.

W aspekcie poznawczym na pierwszym miejscu należy wymienić aktualność problematyki i dowolność tematyczną. Mogą wystąpić w nim ciągi fabularne, asocjacyjne, dygresyjne i logiczno-dyskursywne; pożądane są także elementy dialogu. Ceniona będzie puenta i atrakcyjny tytuł, wywołujący pewną grę z czytelnikiem. Manifestowana jest stronniczość, subiektywność, indywidualizm w sposobie ujmowania świata przedstawionego. Uczący się powinni podejmować tematy, które są im bliskie i dostosowane do ich zainteresowań. Na poziomie C2 są to zwykle osoby dorosłe, mające pewne doświadczenia życiowe, dojrzałość intelektualną i pewność opinii na ważne tematy społeczne, polityczne, kulturalne.

W kategoriach stylistycznych panuje w felietonie swoboda stylistyczna i indywidualizacja stylu. Gatunek ten cechuje też perswazyjność, sugestywność, eks-

presywność, obrazowość i dialogowość; cechy te realizowane są standardowo lub innowacyjnie. Należy zachęcać piszących do stosowania wielostylowości i kontrastów stylistycznych. Możliwe są wypowiedzi hybrydalne, czerpiące z innych gatunków, podobnie jak w wypowiedziach publicystycznych. Wynika z tego, że felieton glottodydaktyczny jest jednym z wariantów gatunku, alternacyjnym lub adaptacyjnym, w zależności od typu zastosowanych modyfikacji lub pożyczek gatunkowych.

6. ZAKOŃCZENIE

Podsumowując, felieton to krótki utwór z pogranicza publicystyki i literatury, o swobodnej kompozycji, mający na celu zainteresowanie i sprowokowanie odbiorcy do przemyśleń na dany temat, dotyczący spraw aktualnych, ciekawych, kontrowersyjnych i napisany w stylu gatunku, cechującym się dużą swobodą środków wyrazu, indywidualizmem, dowcipem, ironią, co sprawia, że czytelnik nie może pozostać obojętny na tezę wypowiedzi.

Dla celów glottodydaktyki polonistycznej warto wykorzystać czteroaspektowy opis wzorca gatunkowego. Należy jednak pamiętać, że wymagamy od uczniów pragmatycznie zrealizowanego zadania, koncentrując się na kwestiach obecności wykładników gatunkowych, oryginalności wypowiedzi i poprawności językowej. Uporządkowanie poszczególnych aspektów opisu gatunku jest dużą pomocą dla nauczyciela i ucznia. Należy zaznajamiać uczących się z tekstami klasyków felietonu i zachęcać ich do kontaktu z oryginalnymi tekstami mistrzów gatunku, łatwo dostępnymi we współczesnej prasie i w Internecie³.

BIBLIOGRAFIA

- Balcerzan E., 2000, *W stronę genologii multimedialnej*, w: W. Bolecki, I. Opacki (red.), *Genologia dzisiaj*, Warszawa, s. 86–101.
- Balowski M., 2000, *Świadomość gatunkowa a wzorzec normatywny (na przykładzie gatunków prasowych)*, w: D. Ostaszewska (red.), *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. I: *Mowy piękno wielorakie*, Katowice, s. 225–237.

³ Miłośników teatru i tematyki społeczno-obyczajowej warto zachęcić do czytania felietonów Tadeusza Boya-Żeleńskiego, zainteresowanych felietonem politycznym zapoznać z tekstami Stefana Kisielewskiego, a studentom o zamiłowaniach literackich zaproponować prace Jarosława Iwaszkiewicza i Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Mistrzami felietonu pogranicznego pozostają Antoni Słonimski, Andrzej Kijowski, Stefan Kisielewski, Krzysztof Teodor Teplitz, Stanisław Dygat, Jerzy Urban, Daniel Passent i Piotr Wierzbicki. Klasykiem felietonu sportowego jest Bohdan Tomaszewski, muzycznego – Jerzy Waldorff, a filmowego – Zygmunt Kałużyński i Jan Józef Szczepański. Warto też sięgać do atrakcyjnych tekstów współczesnych, np. Józefy Hennelowej, Joanny Szczepkowskiej, Kingi Dunin, Michała Ogórka, Tomasza Nałęcz, Krzysztofa Bieleckiego, Małgorzaty Domagalik, Tomasza Lisa, czy Tomasza Raczka.

- Bartmiński J., Niebrzegowska S., 2009, *Tekstologia*, Warszawa.
- Bernacki M., Pawlus M., 1999, *Słownik gatunków literackich*, Bielsko-Biała.
- Chudziński E., 2000, *Felieton. Geneza i ewolucja gatunku*, w: Z. Bauer, E. Chudziński (red.), *Dziennikarstwo i świat mediów*, Kraków, s. 345–360.
- Cieślakowie I. i L., 2005, *Egzamin gimnazjalny. Jak to napisać?*, Toruń.
- Cudak R., 2007, *Rzut oka na polską genologię literacką*, w: D. Ostaszewska, R. Cudak (red.), *Polska genologia literacka*, Warszawa, s. 13–44.
- Dunin-Dudkowska A., 2014, *Testament jako zwierciadło kultur. Polsko-amerykańskie studium komparatystyczne*, Lublin.
- Europejski system opisu kształcenia językowego*, tłum. W. Martyniuk, 2003, Warszawa.
- Fleck L., 1986, *Powstanie i rozwój faktu językowego. Wprowadzenie do nauki o stylu myślowym i kolektywie naukowym*, Lublin.
- Fras J., 1999, *Dziennikarski warsztat językowy*, Wrocław.
- Fras J., 2013, *O typologii wypowiedzi medialnych i dziennikarskich*, Wrocław.
- Furman W., Kaliszewski A., Wolny-Zmorzyński K., 2000, *Gatunki dziennikarskie. Specyfika ich tworzenia i redagowania*, Rzeszów.
- Gajda S., 1993, *Gatunkowe wzorce wypowiedzi*, w: J. Bartmiński (red.), *Encyklopedia kultury polskiej*, t. 2: *Współczesny język polski*, Wrocław, s. 245–258.
- Gajda S., 2009, *Gatunki wypowiedzi i genologia*, w: Z. Bilut-Homplewicz, W. Czachur, M. Smykała, *Lingwistyka tekstu w Polsce i w Niemczech. Pojęcia, problemy, perspektywy*, Wrocław, s. 135–146.
- Godzic W., 2015, *Gatunek telewizyjny: nostalgia i władza bez przyszłości?*, w: W. Godzic, Z. Bauer, P. Wiczorek (red.), *E-gatunki. Dziennikarz w nowej przestrzeni komunikowania*, Warszawa, s. 51–79.
- Graff A., 2015, *Uniwersytet to nie firma, księgowość nie jest królową nauk* [online], https://www.wysokieobcasy.pl/wysokie-obcasy/1,100865,18005244,Uniwersytet_to_nie_firma_a_księgowosc_nie_jest_krolowa.html [15.04.2020].
- Grochala B., 2016, *Telewizyjna transmisja sportowa w ujęciu genologii lingwistycznej na materiale transmisji meczów piłki nożnej*, Łódź.
- Janowska I., Lipińska E., Rabiej A., Seretny A., Turek P., 2016, *Programy nauczania JPJO. Poziomy A1–C2*, Kraków.
- Jarzębski M., 1978, *Głos w dyskusji o felietonie*, „Zeszyty Prasoznawcze”, z. 3.
- Jedliński R., 1984, *Gatunki publicystyczne w szkole średniej*, Warszawa.
- Klein T., 1983, *Felieton – niektóre historyczne i teoretyczne aspekty gatunku*, „Polonistyka”, z. 4.
- Kuziak M., Rzepczyński S., 2008, *Jak pisać?*, Bielsko-Biała.
- Maziarski J., 1976, *Felieton*, w: J. Maślanka (red.), *Encyklopedia wiedzy o prasie*, Wrocław.
- Mokranowska Z., 1993, *Felieton*, w: M. Pytasz (red.), *Leksykon szkolny. Gatunki paraliterackie, publicystyczne i użytkowe*, Gorzów Wielkopolski, s. 85–96.
- Niczyperowicz A., 1996, *Przepis na felieton*, w: A. Niczyperowicz (red.), *Abecadło dziennikarza*, Poznań.
- Niczyperowicz A., 2001, *Felieton piękny pasożyt*, w: A. Niczyperowicz (red.), *Dziennikarstwo od kuchni*, Poznań.
- Ptaszek G., 2017, *Wkład Profesor Marii Wojtak w rozwój genologii medialnej*, w: I. Hofman, D. Kępa-Figura, *Współczesne media. Gatunki w mediach. Prace dedykowane Profesor Marii Wojtak*, t. 1: *Zagadnienia teoretyczne. Gatunki w mediach drukowanych*, Lublin, s. 27–36.
- Ropa A., 1976, *W poszukiwaniu istoty felietonu*, „Zeszyty Prasoznawcze”, z. 2.
- Ruszer A., 2011, *Oswoić tekst*, Kraków.
- Sławkowa E., 2000, *Styl współczesnego felietonu (z zagadnień stylistyki gatunku)*, w: D. Ostaszewska (red.), *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. I: *Mowy piękno wielorakie*, Katowice, s. 305–315.
- Słownik wyrazów obcych*, 2005, red. E. Sobol, Warszawa.
- Standardy wymagań egzaminacyjnych. Państwowe egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego*, 2003, Warszawa.

- Witosz B., 2005, *Genologia lingwistyczna. Zarys problematyki*, Katowice.
- Wojciechowska A., 2012, *Protokół jako świadectwo komunikacji wspólnotowej w drugiej połowie XIX wieku. Studium genologiczne*, Zielona Góra.
- Wojtak M., 2004, *Gatunki prasowe*, Lublin.
- Wojtak M., 2014, *Sporne i bezsporne problemy współczesnej genologii*, „Poradnik Językowy”, z. 8, s. 7–22.
- Wojtak M., 2019, *Wprowadzenie do genologii*, Lublin.
- Wolny-Zmorzyński K., Kozieł K., 2013, *Genologia dziennikarska*, „Studia Medioznawcze”, nr 3, s. 23–34.
- Wysłouch S., 2005, *Nowa genologia – rewizje i reinterpretacje*, w: M. Czermińska i in. (red.), *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja. Zjazd Polonistów Kraków, 22–25 września 2004*, t. 1, Kraków, s. 97–113.
- Zaśko-Zielińska M., 1999, *Metatekst na poziomie gatunku mowy w felietonach „Tygodnika Powszechnego” i „Polityki”*, w: J. Miodek (red.), *Mowa rozświetlona myślą*, Wrocław, s. 283–295.
- Żmigrodzka B., 1997, *Testament jako gatunek tekstu*, Katowice.

Anna Dunin-Dudkowska

GENOLOGY AS A THOUGHT STYLE IN TERMS OF TEACHING POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Keywords: genology/genre studies, genre of speech, genre pattern, teaching Polish as a foreign language, feuilleton

Abstract. A new view on genology perceives it as a thought style, including a community of researchers describing conventions shaping people's communication behaviours, replicated to preserve the tradition and create a community of cultural community. It is an interdisciplinary science, composed of numerous trends, diversified in terms of methodology, thriving within its own cognitive space, being a set of relatively coherent theoretical assumptions and their analytical applications. Teaching Polish as a foreign language may not be indifferent to its achievements. Foreigners studying Polish, among acquired linguistic and cultural competences also develop their genological subcompetence. Knowledge of Polish genres should be based on acquisition of a genre pattern and its variants. The didactic version of a genre slightly differs from the classical variants. The author presents an application of the genological apparatus to describe *feuilleton*, the genre introduced in teaching on the highest levels of linguistic competences.

Data wpłynięcia tekstu: 13.05.2020